

bisum communicant, quia data naturalia in eis manent integra, scilicet esse, vivere, & intelligere, ut dicit Dionysius in 1v. cap. de div. Non. (part. 1v. lect. 19.) Ergo debemus demones ex caritate diligere.

2. Præterea. Demones differunt à beatis Angelis differentia peccati, sicut & peccatores homines à iustis. Sed iusti homines ex caritate diligunt peccatores. Ergo etiam ex caritate debent diligere demones.

3. Præterea. Illi à quibus beneficia nobis impenduntur, debent à nobis ex caritate diligere, tanquam proximi, sicut pater ex auctoritate Augustini supra inducta (art. præc. in arg. Sed cont.). Sed demones nobis in multis sunt utiles, dum nos tentando nobis coronas fabricant, sicut Augustinus dicit XI. de civit. Dei (cap. xviii.) Ergo demones sunt ex caritate diligendi.

Sed contra est quod dicitur Isa. xxviii. 19. *Deliquit sedes vestrum cum morte, & pacem vestram cum inferno non stabit.* Sed perfectio pacis, & fœderis est per caritatem. Ergo ad demones, qui sunt inferni incolæ, & mortis procuratores, caritatem habere non debemus.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 6. huj. quæst.) in peccatoribus ex caritate debemus diligere naturam, peccatum autem odire. In nomine autem demonis significatur natura peccato deformata: & ideo demones ex caritate non sunt diligendi.

Et si non fiat vis in nomine, & questio referatur ad illos spiritus qui demones dicuntur, utrum sint ex caritate diligendi, respondendum est secundum præmissa (art. 2. & 3. huj. quæst.) quod aliquid ex caritate diligitur dupliciter. Uno modo sicut ad quem amicitia habetur; & sic ad illos spiritus caritatis amicitiam habere non possumus: pertinet enim ad rationem amicitiae ut amicis nostris bonum velimus, illud autem bonum vitae æternæ, quod respicit caritas, spiritibus illis à Deo æternaliter damnatis ex caritate velle non possumus: hoc enim repugnaret caritati Dei, per quam ejus iustitiam approbamus.

Alio modo diligitur aliquid sicut quod volumus permanere ut bonum alterius: per quem modum ex caritate diligimus irrationales creaturas, in quantum volumus eas permanere ad gloriam Dei, & utilitatem hominum, ut supra dictum est (art. 3. huj. quæst.) & per hunc modum naturam demonum etiam ex caritate diligere possumus, in quantum scilicet volumus illos spiritus in suis naturalibus conservari ad gloriam Dei.

Ad primum ergo dicendum, quod mens Angelorum non habet impossibilitatem ad æternam beatitudinem habendam, sicut habet mens demonum: & ideo amicitia caritatis,

quæ fundatur super communicatione vite æternæ magis quam super communicatione naturæ, habetur ad Angelos, non autem ad demones.

Ad secundum dicendum, quod homines peccatores in hac vita habent possibilitatem perveniendi ad beatitudinem æternam; quod non habent illi qui sunt in inferno damnati, de quibus quantum ad hoc est eadem ratio sicut & de demonibus.

Ad tertium dicendum, quod utilitas quæ nobis ex demonibus provenit, non est ex eorum intentione, sed ex ordinatione divinæ providentiæ: & ideo ex hoc non inducimur ad habendum amicitiam eorum, sed ad hoc quod sumus Deo amici, qui eorum perverfam intentionem convertit in nostram utilitatem.

ARTICULUS XII. 147

Utrum convenienter enumerentur quatuor ex caritate diligenda, scilicet Deus, proximus, corpus nostrum, & nos ipsi.

III. dist. xxviii. quæst. 1. art. 7. & ver. quæst. 11. art. 7.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter enumerentur quatuor ex caritate diligenda, scilicet Deus, proximus, corpus nostrum, & nos ipsi. Ut enim Augustinus dicit super Joan. (tract. lxxxiii. ad fin.) *qui non diligit Deum, nec seipsum diligit.* In Dei ergo dilectione includitur dilectio sui ipsius. Non ergo est alia dilectio sui ipsius, & alia dilectio Dei.

2. Præterea. Pars non debet dividi contra totum. Sed corpus nostrum est quædam pars nostri. Non ergo debet dividi, quasi aliud diligibile, corpus nostrum à nobis ipsis.

3. Præterea. Sicut nos habemus corpus, ita etiam proximus. Sicut ergo dilectio qua quis diligit proximum, distinguitur à dilectione qua quis diligit seipsum; ita dilectio, qua quis diligit corpus proximi, debet distingui à dilectione qua quis diligit corpus suum. Non ergo convenienter distinguuntur quatuor ex caritate diligenda.

Sed contra est quod Augustinus dicit in I. de doctr. christ. (cap. xxiii. in princ.) *Quatuor sunt diligenda: unum quod supra nos est, scilicet Deus; alterum quod nos sumus; tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus; quartum quod infra nos est, scilicet proprium corpus.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (quæst. xxiii. art. 1. & 5.) amicitia caritatis super communicatione beatitudinis fundatur. In qua quidem communicatione unum est quod consideratur ut principium

plum influens beatitudinem, scilicet Deus; aliud est beatitudinem directe participans, scilicet homo, & Angelus; tertium autem est id ad quod per quamdam redundantiam beatitudo derivatur, scilicet corpus humanum.

Id quidem quod est beatitudinem influens, est ex ratione diligibile, quia est beatitudinis causa; id autem quod est beatitudinem participans, potest esse duplici ratione diligibile, vel quia est unum nobiscum, vel quia est nobis consociatum in beatitudinis participatione: & secundum hoc sumuntur duo ex caritate diligibilia, prout scilicet homo diligit & seipsum, & proximum.

Ad primum ergo dicendum, quod diversa habitudo diligentis ad diversa diligibilia facit diversam rationem diligibilitatis. Et secundum hoc quia est alia habitudo hominis diligentis ad Deum, & ad seipsum, propter hoc ponuntur duo diligibilia: cum dilectio unius sit causa dilectionis alterius: unde, ea remota, alia removetur.

Ad secundum dicendum, quod subjectum caritatis est mens rationalis, quæ potest esse beatitudinis capax; & ad quam corpus directe non attingit, sed solum per quamdam redundantiam: & ideo homo secundum rationalem mentem, quæ est principalis in homine alio modo se diligit secundum caritatem, & alio modo corpus proprium.

Ad tertium dicendum, quod homo diligit proximum & secundum animam, & secundum corpus, & ratione cujusdam consociationis in beatitudine. Et ideo ex parte proximi est una tantum ratio dilectionis: unde corpus proximi non ponitur speciale diligibile.

QUÆSTIO XXVI.

De ordine caritatis,

in tredecim articulis divisa.

DEinde considerandum est de ordine caritatis: & circa hoc quaruntur tredecim.

Primo, utrum sit aliquis ordo in caritate. Secundo, utrum homo debeat Deum diligere plus quam proximum.

Tertio, utrum plus quam seipsum.

Quarto, utrum se plus quam proximum.

Quinto, utrum homo debeat plus diligere proximum quam corpus proprium.

Sexto, utrum unum proximum plus quam alterum.

Septimo, utrum plus proximum meliorem, vel sibi magis conjunctum.

Octavo, utrum plus conjunctum sibi secundum carnis affinitatem, vel secundum alias necessitudines.

Nono, utrum ex caritate plus debeat diligere filium quam patrem.

Decimo, utrum plus debeat diligere matrem quam patrem.

Undecimo, utrum plus uxorem quam patrem vel matrem.

Duodecimo, utrum magis benefactorem quam beneficiatum.

Decimotertio, utrum ordo caritatis maneat in patria.

ARTICULUS I. 148

Utrum in caritate sit ordo.

III. dist. xxix. quæst. 1. & ver. quæst. 11. art. 9.

AD primum sic proceditur. Videtur quod in caritate non sit aliquis ordo. Caritas enim est quædam virtus. Sed in aliis virtutibus non assignatur aliquis ordo. Ergo nec in caritate aliquis ordo assignari debet.

2. Præterea. Sicut fidei objectum est prima veritas, ita caritatis objectum est summa bonitas. Sed in fide non ponitur aliquis ordo, sed omnia æqualiter creduntur. Ergo nec in caritate debet poni aliquis ordo.

3. Præterea. Caritas in voluntate est. Ordinare autem non est voluntatis, sed rationis. Ergo ordo non debet attribui caritati.

Sed contra est quod dicitur Cant. 11. 4. *Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem.*

Respondeo dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in V. Metaph. (tex. 16.) *præterea & posterius dicitur secundum relationem ad aliquod principium.* Ordo autem includit in se aliquem modum prioris, & posterioris. Unde oportet quod ubicumque est aliquod principium, sit etiam aliquis ordo. Dicitur autem est supra (quæst. præc. art. 12. & quæst. xxiii. art. 1.) quod dilectio caritatis tendit in Deum sicut in principium beatitudinis, in cuius communicatione amicitia caritatis fundatur.

Et ideo oportet quod in his quæ ex caritate diliguntur, attendatur aliquis ordo secundum relationem ad primum principium hujus dilectionis, quod est Deus.

Ad primum ergo dicendum, quod caritas tendit in ultimum finem sub ratione finis ultimi; quod non convenit alicui ali virtuti, ut supra dictum est (quæst. xxiii. art. 7.) Finis autem habet rationem principii in appetibilibus; & in agendis, ut ex supra dictis patet (quæst. xxiii. art. 7. ad 2. & 1. 2. quæst. 7. art. 1. ad 1.) Et ideo caritas maxime importat comparationem ad primum principium: & ideo in ea maxime consideratur ordo secundum relationem ad primum principium.

Ad

ARTICULUS VII. 154

Utrum magis debeamus diligere meliores quam nobis conjunctiores.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod magis debeamus diligere meliores quam nobis conjunctiores. Illud enim videtur esse magis diligendum quod nulla ratione debet odium haberi, quam illud quod aliqua ratione est odiandum; sicut & albus est quod est nigro impermixtus. Sed persone nobis conjuncte sunt secundum aliquam rationem odiende, secundum illud Luc. xiv. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem &c.* Homines autem boni nulla ratione sunt odiendi. Ergo videtur quod meliores sunt magis amandi quam conjunctiores.

2. Præterea. Per caritatem homo maxime Deo assimilatur. Sed Deus diligit magis meliorem. Ergo & homo per caritatem magis debet meliorem diligere quam sibi conjunctiorem.

3. Præterea. Secundum unamquamque amicitiam illud est magis amandum quod magis pertinet ad id supra quod amicitia fundatur: amicitia enim naturali magis diligimus eos qui sunt nobis magis secundum naturam conjuncti, puta parentes, vel filios. Sed amicitia caritatis fundatur super communicatione beatitudinis, ad quam magis pertinent meliores quam nobis conjunctiores. Ergo ex caritate magis debemus diligere meliores quam nobis conjunctiores.

Sed contra est quod dicitur I. ad Tim. v. 8. *Si quis suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Sed interior caritatis affectio debet respondere exteriori effectui. Ergo caritas magis debet haberi ad propinquiores quam ad meliores.

Respondendo dicendum, quod omnis actus oportet quod proportionetur & objecto, & agenti. Sed ex objecto habet speciem, ex virtute autem agentis habet (a) modum suæ intentionis; sicut motus habet speciem ex termino ad quem est, sed intentionem velocitatis habet ex dispositione mobilis, & virtute moventis. Sic ergo dilectio speciem habet ex objecto, sed intentionem habet ex parte ipsius diligentiis.

Objectum autem caritative dilectionis Deus est; homo autem diligens est. Diversitas ergo dilectionis quæ est secundum caritatem, quantum ad speciem, est attendenda in proximis diligendis secundum comparisonem ad

(a) Ita cum eod. Tarrac. Alcan. aliisque editi possim. Al. motum. (b) Ita eod. Alcan. & Tarrac. optime. Al. omnes.

Deum, ut scilicet ei qui est Deo propinquior, majus bonum ex caritate velimus: quia licet bonum quod omnibus vult caritas, scilicet beatitudo æterna, sit unum secundum se, habet tamen diversos gradus secundum diversas beatitudinis participationes: & hoc ad caritatem pertinet ut velit justitiam Dei servari, secundum quam meliores perfectius beatitudinem participant. Et hoc pertinet ad speciem dilectionis: sunt enim diversæ dilectionis species secundum diversa bona quæ optamus his quos diligimus.

Sed intentio dilectionis est attendenda per comparisonem ad ipsum hominem qui diligit: & secundum hoc illos qui sunt sibi propinquiores, intensiori affectu diligit homo ad illud bonum ad quod (b) eos diligit, quam meliores ad majus bonum.

Est etiam ibi alia differentia attendenda. Nam aliqui proximi sunt propinqui nobis secundum naturalem originem, à qua descendere non possunt, quia secundum eam sunt id quod sunt. Sed bonitas virtutis, secundum quam aliqui appropinquant Deo, potest accedere, & recedere, augeri, & minui; ut ex supra dictis patet (quæst. xxiv. art. 4. 10. & 11.) & ideo possumus ex caritate velle quod iste qui est mihi conjunctus, sit melior alio, & sic ad majorem beatitudinis gradum pervenire possit.

Est autem & alius modus quo plus diligimus ex caritate magis nobis conjunctos, quia pluribus modis diligimus. Ad eos enim qui non sunt nobis conjuncti, non habemus nisi amicitiam caritatis; ad eos vero qui sunt nobis conjuncti, habemus aliquas alias amicitias secundum modum conjunctionis eorum ad nos. Cum autem bonum super quod fundatur quælibet alia amicitia honesta, ordinatur sicut ad finem ad bonum super quod fundatur caritas, consequens est ut caritas imperet actui cujuslibet alterius amicitie; sicut ars quæ est circa finem, imperat arti quæ est circa ea quæ sunt ad finem. Et sic hoc ipsum quod est diligere aliquem, quia consanguineus, vel conjunctus est, vel quia concivis, vel propter quodcumque hujusmodi aliquid licitum ordinabile in finem caritatis, potest à caritate imperari: & ita ex caritate tam efficiente, quam imperante pluribus modis diligimus magis nobis conjunctos.

Ad primum ergo dicendum, quod in propinquis nostris non præcipitur odire quod propinqui nostri sunt, sed hoc solum quod impediunt nos à Deo: & in hoc non sunt propinqui, sed inimici, secundum illud Michæ v. 1. 6. *Inimici hominis domesticus ejus.*

Ad

Ad secundum dicendum, quod caritas facit hominem conformari Deo secundum proportionem, ut scilicet ita se habeat homo ad id quod suum est, sicut Deus ad id quod suum est. Quædam enim possumus ex caritate velle, quia sunt nobis convenientia; quæ tamen Deus non vult, quia non convenit ei ut ea velit; sicut supra habitum est (1. 2. quæst. xix. art. 10.) cum de bonitate voluntatis ageretur.

Ad tertium dicendum, quod caritas non solum elicit actum dilectionis secundum rationem objecti, sed etiam secundum rationem diligentis, ut dictum est (in corp. art.) Ex quo contingit quod magis conjunctus magis amatur.

ARTICULUS VIII. 155

Utrum sit magis diligendus ille qui nobis est magis conjunctus secundum carnalem originem.

Inj. quæst. xxxix. art. 9. & III. dist. xxviii. quæst. 1. art. 6. & ver. quæst. 11. art. 9. ad 13. & 14.

AD octavum sic proceditur. Videtur quod non sit magis diligendus ille qui est magis nobis conjunctus secundum carnalem originem. Dicitur enim Proverb. xviii. 24. *Vir amicitabilis ad societatem magis erit amicus quam frater.* Et Valerius Maximus dicit (Lib. IV. cap. vii. in princ.) quod amicitia vinculum prævalidum est, neque illa ex parte sanguinis viribus inferius. Hoc etiam certius, & exploratius, quod illud ascendit fors fortissimum opus dedit; hoc uniuscujusque solido iudicio incoacta voluntas contrahit. Ergo illi qui sunt conjuncti sanguine, non sunt magis diligendi quam alii.

2. Præterea. Ambrosius in I. de Offic. (cap. vii. à med.) *Non minus vos diligo, quos in Evangelio genui, quam si in conjugio suscepissem: non enim vehementer est natura ad diligendum quam gratia. Plus certe diligere debemus quos perpetuo nobiscum putamus futuros, quam quos tantum in hoc seculo. Non ergo consanguinei sunt magis diligendi his qui sunt aliter nobis conjuncti.*

3. Præterea. Probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Gregorius dicit in homil. (xxx. in Evang. cir. princ.) Sed quibusdam magis debemus impendere dilectionis opera quam etiam consanguineis; sicut magis est obediendum in exercitu duci quam patri. Ergo illi qui sunt sanguine conjuncti, non sunt maxime diligendi.

Sed contra est quod specialiter in præceptis Decalogi mandatur de honoratione parentum, ut patet Exod. xx. Ergo illi qui sunt nobis

8. Th. Op. Tom. III.

(a) Al & nutrimento.

conjuncti secundum carnem originem, sunt à nobis specialius diligendi.

Respondendo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) illi qui sunt nobis magis conjuncti, sunt ex caritate magis diligendi: tum quia intensius diliguntur, tum etiam quia pluribus rationibus diliguntur. Intentio autem dilectionis est ex conjunctione dilecti ad diligentem. Et ideo diversorum dilectio est mensuranda secundum diversam rationem conjunctionis, ut scilicet uniusquisque diligatur magis in eo quod pertinet ad illam conjunctionem secundum quam diligitur. Et ulterius comparanda est dilectio dilectioni secundum comparisonem conjunctionis ad conjunctionem.

Sic ergo dicendum est, quod amicitia consanguineorum fundatur in conjunctione naturalis originis, amicitia autem concivium in communione civili, & amicitia commilitantium in communicatione bellica. Et ideo in his quæ pertinent ad naturam, plus debemus diligere consanguineos; in his autem quæ pertinent ad civilem conversationem, plus debemus diligere concives, & in bellicis plus commilitones. Unde & Philosophus dicit in IX. Ethicor. (cap. 11. à med.) quod *sanguis propria, & congruentia sunt attributa. Sic autem & sacre videtur: ad nuptias enim vocant cognatos: videbitur utique (a) & nutrimenta parentibus oportere maxime suscipere, & bonorem.* Et simile est etiam in aliis.

Si autem comparemus etiam conjunctionem ad conjunctionem, constat quod conjunctio naturalis originis est prior, & immobilitior, quia est secundum id quod pertinet ad substantiam; aliæ autem conjunctiones sunt supervenientes, & removeri possunt. Et ideo amicitia consanguineorum est stabilior; sed aliæ amicitie possunt esse potiores secundum illud quod est proprium unicuique amicitie.

Ad primum ergo dicendum, quod quia amicitia sociorum propria electione contrahitur in his quæ sub nostra electione cadunt, pura in agendis, præponderat hæc dilectio dilectioni consanguineorum, ut scilicet magis cum illis consentiamus in agendis. Amicitia tamen consanguineorum est stabilior, utpote naturalior existens, & prævalet in his quæ ad naturam spectant: unde magis eis tenetur in provisionem necessarium.

Ad secundum dicendum, quod Ambrosius loquitur de dilectione quantum ad beneficia quæ pertinent ad communicationem gratiæ, scilicet de instructione morum. In hoc enim magis debet homo subvenire filiis spiritualibus, quos spiritualiter genuit, quam filiis corporalibus, quibus tenetur magis providere in corporalibus subsidiis.

S 2

Ad

sicut seipsum. Ex quo videtur quod dilectio hominis ad seipsum est sicut exemplar dilectionis quæ habetur ad alterum. Sed exemplar potius est quam exemplatum. Ergo homo ex caritate magis debet diligere seipsum quam proximum.

Respondeo dicendum, quod in homine duo sunt, scilicet natura spiritalis, & natura corporalis. Per hoc autem homo dicitur diligere seipsum quod diligit se secundum naturam spirituales: ut supra dictum est (quæst. xxv. art. 7.) Et secundum hoc debet homo magis se diligere post Deum quam quemcumque alium.

Et hoc patet ex ipsa ratione diligendi. Nam sicut supra dictum est (quæst. xxv. art. 1. & 12.) Deus diligitur ut principium boni, super quo fundatur dilectio caritatis; homo autem seipsum diligit ex caritate secundum rationem, qua est participes prædicti boni; proximus autem diligitur secundum rationem societatis in isto bono. Consociatio autem est ratio dilectionis secundum quandam unionem in ordine ad Deum. Unde sicut unitas prior est quam unio, ita quod homo ipse participet bonum divinum, est posterior ratio diligendi quam quod alius associetur sibi in hac participatione. Et ideo homo ex caritate debet magis seipsum diligere quam proximum: & huius signum est quod homo non debet subire aliquod malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, ut proximum liberet a peccato.

Ad primum ergo dicendum, quod dilectio caritatis non solum habet quantitatem ex parte objecti, quod est Deus, sed ex parte diligentiæ, qui est ipse homo caritatem habens; sicut & quantitas cuiuslibet actionis dependet quodammodo ex ipso subiecto. Et ideo licet proximus melior sit Deo propinquior; quia tamen non est ita propinquus caritatem habenti: sicut ipse sibi, non sequitur quod magis debeat aliquis proximum quam seipsum diligere.

Ad secundum dicendum, quod detrimenta corporalia debet homo sustinere propter amicum; & in hoc ipso seipsum magis diligit secundum spirituales mentem: quia hoc pertinet ad perfectionem virtutis; quæ est bonum mentis. Sed in spiritualibus non debet homo pati detrimentum peccando, ut proximum liberet a peccato, sicut dictum est (in cor. art.)

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in Regula (scilicet epist. cix. nunc ccxii. à med.) cum dicitur, *Caritas non querit que sua sunt, sic intelligitur quod communis propriis anteponeit*. Semper autem commune bonum est magis amabile unicuique quam proprium; sicut etiam ipsi parti est magis amabile bonum totius quam bonum partiale sui ipsius; ut dictum est (art. præc.)

ARTICULUS V. 137

Utrum homo magis debeat diligere proximum quam corpus proprium.

1. 2. quæst. lxxxiii. art. 5. corp. & op. xv. l. i. cap. xvi.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod homo non magis debeat diligere proximum quam corpus proprium. In proximo enim intelligitur corpus nostri proximi. Si ergo debet homo diligere proximum plus quam corpus proprium, sequitur quod plus debet diligere corpus proximi quam corpus proprium.

2. Præterea. Homo plus debet diligere animam propriam quam animam proximi, ut dictum est (art. præc.) Sed corpus proprium propinquius est animæ nostræ quam proximum. Ergo plus debemus diligere corpus proprium quam proximum.

3. Præterea. Unusquisque exponit id quod minus amat, pro eo quod magis amat. Sed non omnis homo tenetur exponere corpus proprium pro salute proximi; sed hoc est perfectiorum, secundum illud Joan. xv. 13. *Ad ipsam caritatem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Ergo homo non tenetur ex caritate plus diligere proximum quam corpus proprium.

Sed contra est quod Augustinus dicit de doctrina christi. (Lib. I. cap. xxvii.) quod *plus debemus diligere proximum quam corpus proprium*.

Respondeo dicendum, quod illud magis est ex caritate diligendum quod habet plenior rationem diligibilis ex caritate, ut dicitur est (art. 2. huj. quæst. & quæst. xxv. art. 12.) Consociatio autem in plena participatione beatitudinis, quæ est ratio diligendi proximum, est major ratio diligendi quam participatio beatitudinis per redundantiam, quæ est ratio diligendi proprium corpus. Et ideo proximum quantum ad salutem animæ magis debemus diligere quam proprium corpus.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum Philosophum in IX. Ethicor. (cap. vi. l. i. cir. med.) *unusquisque videtur esse id quod est precipuum in ipso*. Unde cum dicitur proximus magis esse diligendus quam corpus proprium, intelligitur hoc quantum ad animam, quæ est potior pars ejus.

Ad secundum dicendum, quod corpus nostrum est propinquius animæ nostræ quam proximus, quantum ad constitutionem propriæ naturæ; sed quantum ad participationem beatitudinis, major est consociatio animæ proximi ad animam nostram quam etiam corporis proprii.

Ad

Ad tertium dicendum, quod cum liber homini imminet cura proprii corporis; non autem imminet curæ proprii corporis cura de salute proximi, nisi forte in casu necessitatis: & ideo non est de necessitate caritatis quod homo proprium corpus exponat pro salute proximi, nisi in casu quo teneatur ejus salutem providere; sed quod aliquis sponte ad hoc se offerat, pertinet ad perfectionem caritatis.

ARTICULUS VI. 137

Utrum unus proximus sit magis diligendus quam alius.

III. dist. xxix. art. 6. & utr. quæst. 11. art. 9.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod unus proximus non sit magis diligendus quam alius. Dicit enim Augustinus in I. de Doctr. Christ. (cap. xxviii. in princ.) *Omnes homines æque diligendi sunt. Sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet verum opportunitatibus, confidius tibi quasi quadam sorte junguntur*. Ergo proximorum unus non est magis diligendus quam alius.

2. Præterea. Ubi una & eadem est ratio diligendi diversos, non debet esse inæqualis dilectio. Sed una est ratio diligendi omnes proximos, scilicet Deus, ut patet per Augustinum in I. de Doctr. Christ. (cap. xxvii. in fin.) Ergo omnes proximos æqualiter diligere debemus.

3. Præterea. Amare est velle bonum alicui, ut patet per Philosophum in II. Rethor. (cap. iv. in princ.) Sed omnibus proximis æquale bonum volumus, scilicet vitam æternam. Ergo omnes proximos æqualiter debemus diligere.

Sed contra est quod tanto unusquisque magis debet diligi, quanto gravius peccat qui contra ejus dilectionem operatur. Sed gravius peccat qui agit contra dilectionem aliquorum proximorum, quam qui agit contra dilectionem aliquorum aliorum; unde Levit. xx. 9. præcipitur, *quod qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur*; quod non præcipitur de his qui alios homines maledicunt. Ergo quosdam proximorum debemus magis diligere quam alios.

Respondeo dicendum, quod duplex opinio circa hoc fuit. Quidam enim dixerunt, quod omnes proximi sunt æqualiter ex caritate diligendi quantum ad affectum, sed non quantum ad exteriorum effectum; ponentes ordinem dilectionis esse intelligendum secundum exteriora beneficia, quæ magis debemus

impendere proximis quam alienis; non autem secundum interiorum affectum; quem æqualiter debemus impendere omnibus etiam inimicis.

Sed hoc irrationabiliter dicitur. Non enim minus est inordinatus affectus caritatis, qui est inclinatio gratiæ, quam appetitus naturalis, qui est inclinatio nature; utraque enim inclinatio ex divina sapientia procedit. Videmus autem in naturalibus quod inclinatio naturalis proportionatur actui, vel motui qui convenit nature uniuscujusque; sicut terra habet majorem inclinationem gravitatis quam aqua, quia competit ei esse sub aqua. Oportet ergo quod etiam inclinatio gratiæ, quæ est affectus caritatis proportionetur his quæ sunt exteriora agenda; ita scilicet ut ad eos intensiorem caritatis affectum habeamus quibus convenit nos magis beneficos esse.

Et ideo dicendum est, quod etiam secundum affectum oportet magis unum proximorum quam alium diligere. Et ratio est, quia cum principium dilectionis sit Deus, & ipse diligens; necesse est quod secundum propinquitatem majorem ad alterum istorum principiorum major sit dilectionis affectus. Sicut enim supra dictum est (art. i. huj. quæst.) in omnibus in quibus invenitur aliquid principium, ordo attenditur secundum comparationem ad illud principium.

Ad primum ergo dicendum, quod dilectio potest esse inæqualis dupliciter. Uno modo ex parte ejus boni quod amico optamus; & quantum ad hoc omnes homines æque diligimus ex caritate; quia omnibus optamus bonum idem in genere, scilicet beatitudinem æternam. Alio modo dicitur major dilectio propter intensiorem actum dilectionis; & sic non oportet omnes æque diligere.

Vel aliter dicendum, quod dilectio in æqualis potest ad aliquos haberi dupliciter. Uno modo ex eo quod quidam diliguntur; (a) & alii non diliguntur; & hanc etiam inæqualitatem oportet servare in beneficentia, quia non possumus omnibus prodesse; sed in benevolentia dilectionis talis inæqualitas haberi non debet. Alia vero est inæqualitas dilectionis ex hoc quod quidam plus aliis diliguntur. Augustinus ergo non intendit hanc excludere inæqualitatem, sed primam, ut patet ex his quæ de beneficentia dicitur.

Ad secundum dicendum, quod non omnes proximi equaliter se habent ad Deum; sed quidam sunt et propinquiores per majorem bonitatem, qui sunt magis diligendi ex caritate quam alii qui sunt et minus propinqui.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de quantitate dilectionis ex parte boni quod amicis optamus.

S. The. Op. Tom. III. (d) quantum ad magis diligendum est. ST. Liberius ad AR. (a) Ita cum colit Tarraco & Alcan edis, passim. Edit. Rom. alique & alique diligunt.

Ad secundum dicendum, quod fides pertinet ad vim cognoscitivam; cuius operatio est, secundum autem res cognite sunt in cognoscere. Caritas quod est in vi affectiva; cuius operatio consistit in hoc quod anima tendit in ipsas res. Ordo autem principaliter invenitur in ipsis rebus, & ex eis derivatur ad cognitionem nostram: & ideo ordo magis appropriatur caritati quam fidei.

Licet etiam in fide sit aliquis ordo, secundum quod est principaliter de Deo, secundario autem de aliis quæ referuntur ad Deum.

Ad tertium dicendum, quod ordo pertinet ad rationem sicut ad ordinantem; sed ad vim appetitivam pertinet sicut ad ordinatam: & hoc modo ordo in caritate ponitur.

ARTICULUS II.

Utrum Deus sit magis diligendus quam proximus.

III. dist. 11. art. 3. & ad 5. & ver. quæst. 111. art. 7. cor. & ad 7. & 8.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Deus non sit magis diligendus quam proximus. Dicitur enim I. Joan. IV. 20. Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Ex quo videtur quod illud, sit magis diligibile quod est magis visibile: nam & visio est principium amoris, ut dicitur in IX. Ethic. (cap. ult.) Sed Deus est minus visibilis quam proximus. Ergo etiam est minus ex caritate diligibilis.

Præterea. Similitudo est causa dilectionis, secundum illud Eccli. XII. 19. Omne animal diligit simile sibi. Sed maior est similitudo hominis ad proximum suum quam ad Deum. Ergo homo ex caritate magis diligit proximum quam Deum.

Præterea. Illud quod in proximo caritas diligit, Deus est, ut patet per Augustinum in I. de doctrina christ. (cap. XXI. & XXV.). Sed Deus non est major in seipso quam in proximo. Ergo non est magis diligendus in seipso quam in proximo. Ergo non debet magis diligi Deus quam proximus.

Sed contra. Illud magis est diligendum propter quod aliqua odio sunt habenda. Sed proximi sunt odio habendi propter Deum, si scilicet ad Deo abducunt, secundum illud Luc. XII. 26. Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus. Ergo Deus est magis ex caritate diligendus quam proximus.

Respondeo dicendum, quod unaquæque amicitia respicit principaliter id in quo principaliter invenitur illud bonum super cuius

communicatione fundatur; sicut amicitia politica principaliter respicit principem civitatis, a quo totum bonum commune civitatis dependet: unde & ei maxime debetur fides, & obedientia a civibus. Amicitia autem caritatis fundatur super communicatione beatitudinis, quæ consistit in Deo essentialiter sicut in primo principio a quo derivatur in omnes qui sunt beatitudinis capaces.

Et ideo principaliter, & maxime Deus est ex caritate diligendus: ipse enim diligitur sicut beatitudinis causa; proximus autem sicut beatitudinem ab eo simul nobiscum participans.

Ad primum ergo dicendum, quod dupliciter est aliquid causa dilectionis. Uno modo sicut id quod est ratio diligendi, & hoc modo bonum est causa diligendi, quia unumquodque diligitur, in quantum habet rationem boni. Alio modo quia est via quadam ad acquirendum dilectionem; & hoc modo visio est causa dilectionis, non quidem ita quod ea ratione sit aliquid diligibile, quia est visibile, sed quia per visionem perducimur ad dilectionem. Ergo non oportet quod illud quod est magis visibile, sit magis diligibile; sed quod prius occurrat nobis ad diligendum. Et hoc modo argumentatur Apostolus. Proximus enim quia est nobis magis visibilis, primo occurrit nobis diligendus; ex his enim que novit animus, discit incognita amare, ut Gregorius dicit in quadam hom. (XI. in Evang. in princ.) Unde si aliquis proximum non diligit, argue potest quod nec Deum diligit, non propter hoc quod proximus sit magis diligibilis, sed quia prius diligendus occurrit; Deus autem est magis diligibilis propter majorem bonitatem.

Ad secundum dicendum, quod similitudo quam habemus ad Deum, est prior, & causa similitudinis quam habemus ad proximum. Ex hoc enim quod participamus a Deo id quod ab ipso accipere proximus habet, similes proximo efficiuntur. Et ideo ratione similitudinis magis debemus Deum quam proximum diligere.

Ad tertium dicendum, quod Deus secundum substantiam suam consideratus, in quocumque sit, æqualis est; quia non minuitur per hoc quod est in aliquo. Sed tamen non æqualiter habet proximus bonitatem Dei, sicut habet ipsam Deum: nam Deus habet ipsam essentialiter, proximus autem participative.

AR.

ARTICULUS III.

Utrum homo debeat ex caritate plus Deum diligere quam seipsum.

Inf. quæst. XLIV. art. 8. & III. dist. XXIX. quæst. 1. art. 3. & ver. quæst. 11. art. 4. ad 2. & art. 9. ad 9. & quæst. 1. art. 9. cor.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod homo non debeat ex caritate plus Deum diligere quam seipsum. Dicit enim Philosophus in IX. Ethic. (cap. VII. à princ.) quod amicitia que sunt ad alterum, veniunt ex amicitia que sunt ad seipsum. Sed causa est posterior effectu. Ergo major est amicitia hominis ad seipsum quam ad quemcumque alium. Ergo magis se debet diligere quam Deum.

Præterea. Unumquodque diligitur, in quantum est proprium bonum. Sed id quod est ratio diligendi, magis diligitur, quam id quod propter hanc rationem diligitur; sicut principia, que sunt ratio cognoscendi, magis cognoscuntur. Ergo homo diligit magis seipsum quam quodcumque aliud bonum dilectum. Non ergo magis diligit Deum quam seipsum.

Præterea. Quantum aliquis diligit Deum, tantum diligit frui eo. Sed quantum aliquis diligit frui Deo, tantum diligit seipsum: quia hoc est summum bonum quod aliquis velle potest. Ergo homo non plus debet ex caritate Deum diligere quam seipsum.

Sed contra est quod dicit Augustinus in I. de doctrina christ. (cap. XXI. cir. med.) Si seipsum non propter te debes diligere, sed propter ipsum, ubi dilectionis tue rectissimus finis est; non succenseat aliquis alius homo, si & ipsam propter Deum diligas. Sed propter quod unumquodque & illud magis. Ergo magis debet homo diligere Deum quam seipsum.

Respondeo dicendum, quod ad Deo duplex bonum accipere possumus, scilicet bonum naturæ, & bonum gratiæ. Super communicatione autem bonorum naturalium nobis a Deo facta fundatur amor naturalis; quo non solum homo in sue integritate naturæ super omnia diligit Deum, plus quam seipsum, sed etiam qualibet creatura suo modo, id est intellectuali, vel rationali, vel animali, vel saltem naturali amore; sicut lapides, & alia que cognitione carent: quia unaquæque pars naturaliter plus amat commune bonum totius quam particulare bonum proprium: quod manifestatur ex opere: qualibet enim pars habet inclinationem principalem ad actionem communem utilitati totius. Apparet etiam hoc in politicis virtutibus secundum quas cives pro bono communi dependia & propriarium serum, & personarum interdum sustineat. Un-

de multo magis hoc verificatur in amicitia caritatis, quæ fundatur super communicatione donorum gratiæ.

Et ideo ex caritate magis debet homo diligere Deum, qui est bonum commune omnium, quam seipsum: quia beatitudo est in Deo sicut in communi, & fontali principio omnium qui beatitudinem participare possunt.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de amicitia que sunt ad alterum in quo bonum, quod est obiectum amicitie, invenitur secundum aliquem particularem modum; non autem de amicitia que sunt ad alterum in quo bonum prædictum invenitur secundum rationem totius.

Ad secundum dicendum, quod bonum totius diligit quidem pars, secundum quod est sibi conveniens; non autem ita quod bonum totius ad se referat, sed potius ita quod seipsum referat in bonum totius.

Ad tertium dicendum, quod hoc quod aliquis velit frui Deo, pertinet ad amorem quo Deus amatur amore concupiscentiæ. Magis autem amamus Deum amore amicitie quam amore concupiscentiæ: quia majus est in se bonum Dei, quam bonum quod participare possumus fruendo ipso. Et ideo simpliciter homo magis diligit Deum ex caritate quam seipsum.

ARTICULUS IV.

Utrum homo ex caritate magis debeat diligere seipsum quam proximum.

III. dist. XXIX. art. 5. & IV. dist. XXVIII. quæst. 11. art. 4. quæst. 1. cor. & quæst. VII. art. 8. cor. fr.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod homo ex caritate non magis debeat diligere seipsum quam proximum. Principale enim obiectum caritatis est Deus, ut supra dictum est (art. 2. huj. quæst. & quæst. XXV. art. 1. & 12.) Sed quandoque homo habet proximum magis Deo conjunctum quam sit ipse. Ergo magis debet aliquis talem diligere quam seipsum.

Præterea. Detrimentum illius quem magis diligimus, magis vitamus. Sed homo ex caritate sustinet detrimentum pro proximo, secundum illud Proverb. XII. 26. Qui negligit damnum propter amicum, justus est. Ergo homo debet ex caritate magis alium diligere quam seipsum.

Præterea. I. ad Cor. XII. 5. dicitur quod caritas non querit que sua sunt. Sed illud maxime amamus cuius bonum maxime querimus. Ergo per caritatem aliquis non amat seipsum magis quam proximum.

Sed contra est quod dicitur Levit. XII. & Matth. XXI. 39. Dilige proximum tuum sicut

Ad tertium dicendum, quod ex hoc quod ducl exercitus magis obeditur in bello quam patri, non probatur quod simpliciter pater minus diligatur, sed quod minus diligatur secundum quid, id est secundum dilectionem bellicæ communicationis.

ARTICULUS IX. 156

Utrum homo ex caritate magis debeat diligere filium quam patrem.

III. dist. xxix. quæst. 1. art. 7. & ver. quæst. 11. art. 9. ad 18. & Eph. v. lect. 10.

AD nonum sic proceditur. Videtur quod homo ex caritate magis debeat diligere filium quam patrem. Illum enim magis debemus diligere tui magis debemus benefacere. Sed magis debemus benefacere filiis quam parentibus: dicit enim Apostolus II. ad Cor. xli. 14. *Non debent filii benefacere parentibus, sed parentes filii.* Ergo magis sunt diligendi filii quam parentes.

2. Præterea. Gratia perficit naturam. Sed naturaliter parentes plus diligunt filios quam ab eis diligantur, ut Philosophus dicit in VIII. Ethic. (cap. xlii. parum a princ.) Ergo magis debemus diligere filios quam parentes.

3. Præterea. Per caritatem affectus hominis Deo conformatur. Sed Deus magis diligit filios quam diligatur ab eis. Ergo etiam nos magis debemus diligere filios quam parentes. Sed contra est quod Ambrosius dicit: (habet in Glossa ord. sup. illud Cant. 2. *Ordinavit in me caritatem*: & est Orig. hom. lli. in Cant.) *Primo Deus diligendus est, secundo parentes, inde filii, post domestici.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 4. huj. quæst. ad 1. & art. 7.) gradus dilectionis ex duobus pensari potest. Uno modo ex parte objecti: & secundum hoc id quod habet majorem rationem boni, est magis diligendum, & quod est Deo similis: & sic pater est magis diligendus quam filius, quia scilicet patrem diligimus sub ratione principii, quod habet rationem eminentioris boni, & Deo similioris.

Alio modo computatur gradus dilectionis ex parte ipsius diligentis, & sic magis diligitur quod est conjunctus: & secundum hoc filius est magis diligendus quam pater, ut Philosophus dicit in VIII. Eth. (cap. xlii. a princ.) Primo quidem quia parentes diligunt filios ut aliquid sui existentes. Pater autem non est aliquid filii: & ideo dilectio secundum quam pater diligit filium, similior est dilectioni qua quis diligit seipsum. Secundum quia parentes magis scilicet aliquos esse suos filios quam e converso. Tertio quia filius est magis

propinquus parenti utpote pars existens, quam pater filio, ad quem habet habitudinem principii. Quarto quia parentes diutius amaverunt nam statim pater incipit diligere filium; filius autem tempore procedente incipit diligere patrem. Dilectio autem quanto est diuturnior, tanto est fortior, secundum illud Eccl. ix. 14. *Non derelinquitur amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.*

Ad primum ergo dicendum, quod principii debetur subjectio, reverentia, & honor; effectui autem proportionaliter competit recipere influentiam principii, & provisionem ipsius, & propter hoc parentibus à filiis magis debetur honor, filiis autem magis debetur cura provisionis.

Ad secundum dicendum, quod pater naturaliter plus diligit filium secundum rationem conjunctionis ad seipsum; sed secundum rationem eminentioris boni filius naturaliter plus diligit patrem.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in I. de doct. christ. (cap. xxxii.) *Deus diligit nos ad utilitatem nostram, & suum honorem.* Et ideo quia pater comparatur ad nos in habitudine principii, sicut & Deus, ad patrem proprie pertinet ut ei à filiis honor impendatur; ad filium autem ut ejus utilitati à parentibus provideatur. Quamvis in articulo necessitatis filius obligatus sit ex beneficiis susceptis ut parentibus maxime provideat.

ARTICULUS X. 157

Utrum homo magis debeat diligere matrem quam patrem.

III. dist. xxix. quæst. 1. art. 7. ad 4. & 5. & Eph. iv. lect. 7. fin.

AD decimum sic proceditur. Videtur quod homo magis debeat diligere matrem quam patrem. Ut enim Philosophus dicit in I. de generat. animalium (cap. xix. & Lib. II. cap. iv. a med.) *semens in generatione dat corpus.* Sed homo non habet animam à patre, sed per creationem à Deo, ut in I. dictum est (art. 2. quæst. xc. & quæst. cxviii.) Ergo homo plus habet à matre quam à patre. Plus ergo debet diligere matrem quam patrem.

2. Præterea. Magis amantem debet magis diligere. Sed mater plus diligit filium quam pater: dicit enim Philosophus in IX. Ethic. (cap. vii. in fi. & Lib. VIII. cap. xlii.) quod *matres magis sunt amantes filiorum. Laboriosior enim est generatio matrum, & magis sciunt qui ipsarum sunt filii, quam patres.* Ergo mater est magis diligenda quam pater.

3. Præterea. Ei debetur major dilectionis affectus qui pro nobis plus laboravit, secundum

ARTICULUS XI. 158

Utrum homo plus debeat diligere uxorem quam patrem, & matrem.

III. dist. xxix. quæst. 1. art. 7. ad 3. & ver. quæst. 11. art. 9. ad 18.

AD undecimum sic proceditur. Videtur quod homo plus debeat diligere uxorem quam patrem, & matrem. Nullus enim dimittit rem aliquam nisi pro re magis dilecta. Sed Gen. 12. 24. dicitur, quod *propter uxorem relinquit homo patrem, & matrem.* Ergo magis debet diligere uxorem quam patrem, & matrem.

2. Præterea. Apostolus dicit Eph. v. quod *vir debet diligere uxorem sicut seipsum.* Sed homo debet magis diligere seipsum quam parentes. Ergo etiam magis debet diligere uxorem quam parentes.

3. Præterea. Ubi sunt plures rationes dilectionis, ibi debet esse major dilectio. Sed in amicitia que est ad uxorem, sunt plures rationes dilectionis: dicit enim Philosophus in VIII. Ethic. (cap. xlii. ad fin.) quod *in hac amicitia videtur esse utilis, & delectabile, & propter virtutem, si viri unus sint conjuges.* Ergo major debet esse dilectio ad uxorem quam ad parentes.

4. Sed contra est quod *vir debet diligere uxorem suam sicut carnem suam*, ut dicitur ad Eph. v. Sed corpus suum minus homo debet diligere quam proximum, ut supra dictum est (art. 5. huj. quæst.) Inter proximos autem magis debemus parentes diligere. Ergo magis debemus diligere parentes quam uxorem.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. 9. huj. quæst.) gradus dilectionis attendi potest & secundum rationem boni, & secundum conjunctionem ad diligentem. Secundum ergo rationem boni, quod est objectum dilectionis, magis sunt diligendi parentes quam uxor: quia diliguntur sub ratione principii, & eminentioris cuiusdam boni.

Secundum autem rationem conjunctionis magis diligenda est uxor: quia uxor conjungitur viro ut una caro existens, secundum illud Matth. xix. 6. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.*

Et ideo intensius diligitur uxor, sed major reverentia est parentibus exhibenda.

Ad primum ergo dicendum, quod non quantum ad omnia deseritur pater, & mater propter uxorem: in quibusdam enim magis de-

ctum illud Rom. ult. 6. *Salutate Mariam, que multum in vobis laboravit.* Sed mater plus laborat in generatione, & educatione, quam pater: unde dicitur Eccl. vii. 29. *Gemitum matris tue ne obliviscaris.* Ergo plus debet homo diligere matrem quam patrem.

Sed contra est quod dicit Hieronymus super Ezech. (sup. illud cap. xlii. Sabbata mea sanctificabunt) quod *post Deum omnium Patrem diligendus est pater*: & postea addit de matre.

Respondeo dicendum, quod in istis comparationibus id quod dicitur, est intelligendum per se, ut videlicet intelligatur esse questum de patre, in quantum est pater, an sit plus diligendus matre, in quantum est mater. Potest enim in omnibus hujusmodi tanta esse distantia virtutis, & malitie, ut amicitia solvatur, vel minuat, ut Philosophus dicit in VIII. Ethic. (cap. vii.) Et ideo, ut Ambrosius dicit, (habet in Glossa ord. sup. illud, *Ordinavit in me caritatem*: & est Orig. hom. lli. in Cant.) *Boni domestici sunt malis filiis preponendi.*

Sed per se loquendo, pater magis est amandus quam mater. Amanius enim pater, & mater ut principia quedam naturalis originis. Pater autem habet excellentiorem rationem principii quam mater: quia pater est principium per modum agentis, mater autem magis per modum patientis, & materiz. Et ideo, per se loquendo, pater magis est diligendus.

Ad primum ergo dicendum, quod in generatione hominis mater ministrat materiam corporis informem; formatur autem per virtutem formativam, que est in semine patris. Et quamvis hujusmodi virtus non possit creare animam rationalem, disponit tamen materiam corporalem ad hujusmodi formæ susceptionem.

Ad secundum dicendum, quod hoc pertinet ad aliam rationem dilectionis. Alia enim est species amicitie qua diligimus amantem, & qua diligimus generantem. Nunc autem loquimur de amicitia que debetur patri, & matri secundum generationis rationem.

(a) Ad tertium solutio patet.

(a) *Lex exempla omnia, præter Patavina. In mss. dicit solutio ad tertium. Edit. autem Patav. sic ex Cojerani Commentariis habent.* Ad tertium dicendum, quod major excellentia principii in patre præponderat majori labori matris in generatione: quoniam ratio boni magis attenditur in objecto per se dilectionis, quam ratio difficilis, seu laboriosa.

debet homo assistere parentibus quam uxori: sed quantum ad unionem carnalis copule, & cohabitacionis, relatis omnibus parentibus, homo adhaeret uxori.

Ad secundum dicendum, quod in verbis Apostoli non est intelligendum quod homo debeat diligere uxorem suam æqualiter sibi ipsi; sed quia dilectio quam aliquis habet ad seipsum, est ratio dilectionis quam quis habet ad uxorem sibi conjunctam.

Ad tertium dicendum, quod etiam in amicitia paternæ inveniuntur multæ rationes dilectionis; & quantum ad aliquid præponderant rationi dilectionis quæ habetur ad uxorem; secundum scilicet rationem boni; quamvis illæ præponderent secundum conjunctionis rationem.

Ad quartum dicendum, quod illud etiam non est sic intelligendum, quod ly *sicut* importet æqualitatem, sed rationem dilectionis. Diligit enim homo uxorem suam principaliter ratione carnalis conjunctionis.

ARTICULUS XII. 159

Quæritur homo debeat magis diligere benefactorem quam beneficum suum.

II. dist. xxix. art. 7. ad 2. & IX. Eth. lect. 7.

Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod homo magis debeat diligere benefactorem quam beneficum. Dicit enim Augustinus in Libro de catechizandis rudibus (cap. iv. cir. princ.) Nulla maior est provocatio ad amandum quam prævenire amando: nisi enim durus est animus qui dilectionem est non vult impendere, nolit recipere. Sed benefactores præveniunt nos in beneficio caritatis. Ergo benefactores maxime debemus diligere.

2. Præterea. Tanto aliquis est magis diligendus, quanto gravius homo peccat, si ab ejus dilectione desistat, vel contra eum agat. Sed gravius peccat qui benefactorem non diligit, vel contra eum agit, quam si diligere desinat eum cui hæcenus benefecit. Ergo magis sunt amandi benefactores quam hi quibus benefacimus.

3. Præterea. Inter omnia diligenda maxime diligendus est Deus, & post eum pater, ut Hieronymus dicit (sup. illud Ezech. xlv. Sabbata mea sanctificabunt.) Sed isti sunt maxime benefactores. Ergo benefactor est maxime diligendus.

Sed contra est quod Philosophus dicit in IX. Ethic. (cap. vii. in princ.) quod benefactori magis videtur amare beneficiatus quam à converso.

Respondendo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 9. & 11. huj. quæst.) aliquid

diligitur magis dupliciter: uno modo quia habet rationem excellentioris boni; alio modo ratione majoris conjunctionis. Primo quidem modo benefactor est magis diligendus: quia cum sit principium boni in beneficiato, habet excellentioris boni rationem, sicut & de patre dictum est (art. 9. huj. quæst.)

Secundo autem modo magis diligimus beneficiatos, ut Philosophus probat in IX. Ethic. (cap. vii.) per quatuor rationes. Primo quidem quia beneficiatus est quasi quoddam opus benefactoris: unde consuevit dici de aliquo: *Iste est factora illius*. Naturale est autem cuilibet ut diligat opus suum; sicut videmus quod Poeta diligit opus suum; & hoc ideo quia unumquodque diligit suum esse, & suum vivere; quod maxime manifestatur in suo agere. Secundo quia unumquodque naturaliter diligit illud in quo inspicit suum bonum. Habet quidem & benefactor in beneficiato aliquid bonum, & converso; sed benefactor inspicit in beneficiato suum bonum honestum, & beneficiatus in benefactore suum bonum utile. Bonum autem honestum delectabilius consideratur quam bonum utile: tum quia est diuturnius, utilitas enim cito transit, & delectatio memorie non est sicut delectatio rei presentis: tum etiam quia bona honesta magis cum delectatione recolimus quam utilitates quæ nobis ab aliis proveniunt. Tertio quia ad amantem pertinet agere, vult enim, & operatur bonum amato; ad amatum autem pertinet bonum pati: & ideo excellentius est amare: & propter hoc ad benefactorem pertinet ut plus amet. Quarto quia difficillius est beneficia impendere quam recipere. Ea vero in quibus laboramus, plus diligimus; quæ vero nobis de facili proveniunt, quodammodo contemnimus.

Ad primum ergo dicendum, quod in benefactore est ut beneficiatus provocetur ad ipsum amandum. Benefactor autem diligit beneficiatum non quasi provocatus ab illo, sed ex seipso motus. Quod autem ex se est, potius est eo quod est per aliud.

Ad secundum dicendum, quod amor beneficiatus ad benefactorem est magis debitus; & ideo contrarium habet rationem majoris peccati. Sed amor benefactoris ad beneficiatum est magis spontaneus; & ideo habet majorem promptitudinem.

Ad tertium dicendum, quod Deus etiam plus nos diligit quam nos eum diligamus: & parentes plus diligunt filios quam ab eis diligantur.

Nec tamen oportet quod quilibet beneficiatus plus diligamus quibuslibet benefactoribus. Benefactores enim à quibus maxima beneficia recepimus, scilicet Deum, & parentes, præferimus hiis quibus aliqua minora beneficia impendimus.

AR-

ARTICULUS XIII. 160

Utrum ordo caritatis remaneat in patria.

III. dist. xxxi. quæst. 11. art. 3. quæst. 1. & 12. & ver. quæst. 11. art. 9. ad 12.

Ad tertiumdecimum sic proceditur. Videtur quod ordo caritatis non remaneat in patria. Dicit enim Augustinus in Lib. de vera religione (cap. xlviii. cir. princ.) *Perfecta caritas est ut plus priora bona, & minus minora diligamus*. Sed in patria erit perfecta caritas. Ergo plus diligit aliquis meliorem quam vel seipsum, vel sibi conjunctum.

2. Præterea. Ille magis amatur cui majus bonum volumus. Sed quilibet in patria existens vult majus bonum ei qui plus bonum habet; alioquin voluntas ejus non per omnia divinæ voluntati conformaretur: ibi autem plus bonum habet qui melior est. Ergo in patria quilibet magis diligit meliorem; & ita magis alium quam seipsum, & extraneum quam propinquum.

3. Præterea. Tota ratio dilectionis in patria Deus erit: tunc enim implebitur quod dicitur I. ad Cor. xv. 28. *Ut sit Deus omnia in omnibus*. Ergo magis diligitur qui est Deo propinquior: & ita aliquis magis diligit meliorem quam seipsum, & ita extraneum quam conjunctum.

Sed contra est quod natura non tollitur per gloriam, sed perficitur. Ordo autem caritatis supra positus (art. 2. 3. & 4. huj. quæst.) ex ipsa natura procedit. Omnia autem naturaliter plus se quam alia amant. Ergo iste ordo caritatis remanebit in patria.

Respondendo dicendum, quod necesse est ordinem caritatis remanere in patria quantum ad hoc quod Deus est super omnia diligendus. Hoc enim simpliciter erit tunc quando homo perfecte eo fructur.

Sed de ordine sui ipsius ad alios distinguendum videtur; quia, sicut supra dictum est (art. 7. & 9. huj. quæst.) dilectionis gradus distingui potest vel secundum differentiam boni quod quis alii exoptat, vel secundum intentionem dilectionis. Primo quidem modo plus diligit meliores quam seipsum, minus vero minus bonos. Vult enim quilibet beatus unumquemque habere quod sibi debetur secundum divinam justitiam, propter conformitatem voluntatis humanæ ad divinam. Nec tunc erit tempus proficiendi per meritum ad majus premium; sicut nunc accidit, quando potest homo (a) melioris & virtutem, & præmium desiderare; sed tunc

voluntas uniuscujusque infra hoc sistet quod est determinatum divinitus.

Secundo vero modo aliquis plus seipsum diligit quam proximum etiam meliorem: quia intensio actus dilectionis provenit ex parte subjecti diligenti, ut supra dictum est (art. 7. & 9. huj. quæst.) Et ad hoc etiam donum caritatis unicuique confertur à Deo ut primo quidem mentem suam in Deum ordinet, quod pertinet ad dilectionem sui ipsius; secundario vero ordinem aliorum in Deum velit, vel etiam operetur secundum suum modum.

Sed quantum ad ordinem proximorum ad invicem, simpliciter quis magis diligit meliorem secundum caritatis amorem. Tota enim vita beata consistit in ordinatione mentis ad Deum: unde totus ordo dilectionis beatorum observabitur per comparisonem ad Deum ut scilicet ille magis diligatur, & propinquior sibi habeatur ab unoquoque qui est Deo propinquior. Cessabit enim tunc provisio, quæ est in præsentia vita necessaria, qua necesse est ut unumquodque magis sibi conjuncto secundum quantumque necessitudinem provideat magis quam alieno; ratione cujus in hac vita ex ipsa inclinatione caritatis homo diligit magis sibi conjunctum, cui magis debet impendere caritatis effectum. Continget tamen in patria quod aliquis sibi conjunctum pluribus modis diligit: non enim cessabit ab animo beati honeste dilectionis causa. Tamen omnibus istis rationibus præferret incomparabiliter ratio dilectionis quæ sumitur ex propinquitate ad Deum.

Ad primum ergo dicendum, quod quantum ad conjunctos sibi ratio illa concedenda est; sed quantum ad seipsum, oportet quod aliquis plus se quam alios diligit, tanto magis, quanto perfectior est caritas: quia (b) perfectio caritatis ordinat hominem perfecte in Deum, quod pertinet (c) ad dilectionem sui ipsius, ut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit de ordine dilectionis secundum gradum boni quod aliquis vult amare.

Ad tertium dicendum, quod unicuique erit Deus tota ratio diligendi, eo quod Deus est totum hominis bonum. Dato enim per impossibile quod Deus non esset hominis bonum, non esset ei ratio diligendi. Et ideo in ordine dilectionis oportet quod post Deum homo maxime diligit seipsum.

QUÆST.

(a) Ita Nicolaus, & edit. Patav. cum mss. Al. meliorem. (b) Al. perfectior caritas. (c) Ita mss. & editi passim. Cod. Camer. ad perfectionem sui ipsius.